

HANDLÄGGARE/ENHET
Arbetslivsenheten
Kjell Rautio

DATUM
2015-10-09

DIARIENUMMER
20150305

ERT DATUM
2015-10-31

ER REFERENS
S2015/3232/SF

Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Skapa tilltro – Generell tillsyn, enskildas klagomål och det allmänna ombudet inom socialförsäkringen (SOU 2015:46)

1. LOs allmänna synpunkter

LO är positiv till att Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) får ett utökat tillsynsuppdrag genom att begreppet systemtillsyn ersätts av begreppet tillsyn i myndighetens instruktion. Begreppet tillsyn innefattar här både generell tillsyn och klagomålshantering. Det är bra att en och samma myndighet med speciell kompetens på socialförsäkringsområdet får ett samlat ansvar att bedriva sådan tillsyn. Därigenom får ISF:s tillsyn lättare än den extraordinära tillsyn som JO utövar i dag att finna och peka ut just de felaktigheter och brister som finns inom socialförsäkringen.

LO anser också att de förslagna organisatoriska och processuella förändringarna med avseende på det allmänna ombudet är både önskvärda och nödvändiga för att ombudet ska kunna fullgöra sitt uppdrag på bästa sätt.

Det är helt nödvändigt att det allmänna ombudet inte längre är placerat hos Försäkringskassan. Som utredningen framhåller behövs detta för att garantera ombudets självständighet. I dag är det lätt att få intrycket att ombudet inte är fristående från Försäkringskassan. LO anser att en placering hos ISF är en bra lösning, om ansvarsfördelningen dem emellan är tydligt reglerad på det sätt som utredningen föreslår.

LO är i huvudsak positiva till utredningens förslag att ett trepartsförfarande ska införas och att ombudet ska kunna välja i vilken instans han eller hon ska träda in i processen. Dessa förslag bör kunna förbättra ombudets möjligheter att få fram vägledande avgöranden på socialförsäkringsområdet. Nedan återkommer vi till förslaget rörande tiden för ombudets inträde i processen.

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

2 LOs mera specifika synpunkter

2 a. Personuppgifter, informationstillgång och sekretess

Utredningens förslag rörande personuppgifter, informationstillgång och sekretess behandlas i avsnitt 10.8 för ISF:s del, och i avsnitt 12.5 vad avser det allmänna ombudet. Här behandlas förslagen i ett sammanhang.

LO instämmer i utredningens bedömning att det allmänna ombudet behöver en registerlag, och att ISF har behov av en sådan lag i sin klagomålshantering.

Enligt LOs uppfattning är det inte helt oproblemiskt att ISF respektive ombudet får hantera känsliga personuppgifter, även om den försäkrade skulle motsätta sig det. Samtidigt kan varken ISF eller ombudet fullgöra sina uppdrag på ett meningsfullt och effektivt sätt om de försäkrade skulle få inflytande över vilka uppgifter som behandlas. Vid en avvägning mellan dessa olika intressen anser LO att ISF:s och ombudets behov av att kunna hantera personuppgifter väger tyngre än de försäkrades önskemål om integritet. Vid samma avvägning anser LO också att ombudet ska få möjlighet att använda urvalskriteriet hälsa som sökbegrepp vid sökning i socialförsäkringsdatabasen. LO förutsätter här att myndigheten, som utredningen anför, dokumenterar den elektroniska tillgången till personuppgifter och genomför systematiska och återkommande kontroller av om obehörig åtkomst till uppgifterna förekommer.

LO tillstyrker utredningens förslag att ISF respektive ombudet får direktåtkomst till socialförsäkringsdatabasen, och att 110 kap 31 § socialförsäkringsbalken (SFB) ändras så att ombudet ska få tillgång till information från andra.

LO tillstyrker också förslagen avseende sekretess. Vi vill dock nämna följande. I avsnitt 12.5.3 erinrar utredningen om att bestämmelsen i 8 kap 2 § OSL innebär att det råder sekretess mellan ombudets verksamhet och tillsynsverksamheten. LO tolkar detta som att utredningen med tillsynsverksamhet här avser både ISF:s generella tillsyn och dess klagomålshantering. Utredningen föreslår samtidigt att tjänstemän vid ISF ska kunna företräda ombudet i domstol (s 19). En tjänsteman vid ISF som i vanliga fall arbetar med tillsyn kommer således i dessa situationer att få tillgång till uppgifter som omfattas av sekretess mellan ombudet och ISF. Detta förhållande bör regleras i myndighetens instruktion.

2 b. Tillsyn enbart över myndigheterna (avsnitt 10.4.1)

Här vill LO framhålla att även om ISF inte ska kunna uttala kritik mot en

enskild tjänsteman, är det viktigt att ISF preciserar vilka felaktigheter eller brister som förekommit i det enskilda fallet. Detta behövs för att tillsynsobjektet ska kunna kompetensutveckla både verksamheten och enskilda tjänstemän.

Det här hänger också samman med förslaget om uppföljning av kritik/redovisning av vidtagna åtgärder i avsnitt 10.6.2. Det blir nämligen betydligt lättare för tillsynsobjektet att rätta till påtalade brister och redovisa vidtagna åtgärder, om kritiken är preciserad och tydlig till sitt innehåll.

Samtidigt är det mycket viktigt att det finns en tydlig koppling mellan den generella tillsynen och klagomålshanteringen, så att sådana felaktigheter och brister som är systematiska kan upptäckas och rättas till.

2 c. ISF ska kunna uttala kritik (avsnitt 10.6.1)

Utredningen föreslår att ISF inte ska ha några andra sanktionsmöjligheter än att uttala kritik och förelägga om årsredovisning. I likhet med utredningen bedömer LO att de andra sanktionsmöjligheter som utredningen övervägt inte är en framkomlig väg.

Men LO gör ändå följande iakttagelser:

– I dag kan JO uttala kritik mot Försäkringskassan. Trots att JO också använder sig av den möjligheten frekvent, och ibland t o m uttalar skarp kritik, visar JO:s ämbetsberättelser tydligt att samma brister och felaktigheter återkommer gång på gång hos Försäkringskassan. Några exempel på felaktigheter och okunskap som återkommer är långsam handläggning, dröjsmål med att verkställa domar och bristande respekt för fullmakter från ombud. JO:s uttalande av kritik har således inte haft avsedd effekt.

– Till skillnad från JO är ISF en expertmyndighet på socialförsäkringsområdet. När det gäller frågor som är specifika för socialförsäkringen kan det därför antas att ISF:s kritik kommer att vara mer underbyggd och detaljerad. På så sätt skulle kritik från ISF i större utsträckning kunna bidra till lärande och utveckling. Det vore positivt. Men det bör observeras att inte ens när JO påtalat tydliga brister vad avser efterlevnaden av grundläggande förvaltningsrättsliga regler och principer märks någon större skillnad. Rimligen borde kritiken ha lett till nödvändiga förbättringar i dessa avseenden. I sammanhanget förtjänar det också att påpekas att Försäkringskassan fortfarande använder sig av försäkringsmedicinska gruppkonsultationer, trots att JO ansett att dessa över huvud taget inte lämpar sig för konsultationer i enskilda ärenden (JO:s beslut 27 februari 2013, dnr 3726-2011).

– Till stöd för att ISF enbart ska kunna uttala kritik hänvisar utredningen till att det är särskilt angeläget med en förtroendefull relation mellan ISF och tillsynsobjekten, mot bakgrund av ISF:s övriga utvärderings- och analysverksamhet. Utredningen utvecklar inte sitt resonemang närmare, men det verkar som om utredningen antar att ytterligare sanktionsmöjligheter skulle kunna ha en negativ inverkan på relationen mellan tillsynsenheten och tillsynsobjekten. Samtidigt menar utredningen att en väl fungerande tillsyn ökar förtroendet för att verksamheterna sköts korrekt (s 107). Dessutom är det centralt att allmänheten alltid uppfattar att ISF utövar självständig tillsyn. Frågan om vilka sanktionsmöjligheter som ska införas måste alltså avgöras utifrån vad som krävs för att tillsynen ska fungera väl, inte hur tillsynsobjekten kan uppleva tillsynen. I detta sammanhang kan erinras om att de föreslagna sanktionsmöjligheterna riktar sig mot myndigheterna och inte mot enskilda tjänstemän.

2 d. Det allmänna ombudets uppdrag (avsnitt 12.2)

Det allmänna ombudet kan överklaga beslut både till fördel och till nackdel för den försäkrade i syfte att få fram vägledande domstolsavgöranden.

I likhet med utredningen anser LO att syftet med ombudets uppdrag bör framgå av SFB.

Utredningen anser att ombudet, utöver att bidra till praxisbildning, även i framtiden bör ha en möjlighet att överklaga ett avgörande där resultatet för den försäkrade skulle bli stötande om avgörandet står fast. Här handlar det alltså om att ombudet överklagar ett beslut till fördel för den försäkrade i mål som inte är intressanta för praxisbildningen.

I utredningens författningskommentar till 2 kap 2 a § SFB sägs att liksom hittills ska det allmänna ombudet undantagsvis kunna överklaga beslut som saknar prejudikatintresse. Den här formuleringen, som skiljer sig från ovan nämnda uttalande i avsnitt 12.2, kan tolkas så att ombudet har en möjlighet att överklaga sådana beslut även *till nackdel* för den försäkrade. Det skulle t ex kunna handla om att ombudet anser att Försäkringskassan har gjort en felaktig bedömning när den beviljat en person en förmån.

Även om det allmänna ombudet inte skulle använda sig av den möjligheten i praktiken, anser LO att det bör tydligt framgå i vilka situationer ombudet kan överklaga ett avgörande. Det bör därför framgå av motiven till den föreslagna bestämmelsen att det allmänna ombudet kan överklaga avgöranden som saknar prejudikatintresse *till fördel* för den försäkrade, om resultatet skulle bli stötande för denne om avgörandet står fast.

2 e. Tiden för inträde i processen (avsnitt 12.3.5)

Utredningen gör bedömningen att situationen med två parter som företräder staten på ena sidan och den försäkrade "ensam" på andra sidan endast kommer att uppstå i ett mycket litet antal mål. LO har ingen anledning att göra någon annan bedömning, även om det inte framgår vad utredningen baserar sitt antagande på. Men vi frågar oss vad som händer om det skulle visa sig att det faktiskt blir relativt många mål med det allmänna ombudet och Försäkringskassan/Pensionsmyndigheten på ena sidan och den försäkrade "ensam" på andra sidan. Som utredningen uppger är nackdelen med en ordning där ombudet kan träda in senare i processen, att den försäkrade kan känna sig utsatt. Kommer detta att följas upp, och i så fall av vilken aktör? Ska regelverket ändras om det inte blir "ett mycket litet antal mål"? Eller kommer det att vägas in när ett nytt ombud ska utses, eller när ett förordnande ska förlängas (om anställningen som allmänt ombud tidsbegränsas som utredningen föreslår)?

Med hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Karl-Petter Thorwaldsson

Kjell Rautio

